

**Międzynarodowe
operacje pokojowe
i stabilizacyjne w polskiej
polityce bezpieczeństwa
w XX i XXI wieku**

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

**Międzynarodowe
operacje pokojowe
i stabilizacyjne w polskiej
polityce bezpieczeństwa
w XX i XXI wieku**

Redakcja naukowa
Dariusz S. Kozerański

Warszawa 2016

Recenzenci
prof. dr hab. Jarosław Gryz
prof. A.H. dr hab. Marek Ilnicki

Projekt okładki i stron tytułowych
Dariusz Łysio

Opracowanie redakcyjne
Teresa Piątek

Redakcja techniczna i skład
Małgorzata Gawłowska

Korekta
Małgorzata Sęktas

© Copyright by Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2016

ISBN 978-83-7523-476-3

Sygn. AON 6375/16

Skład, druk i oprawa: Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej
00-910 Warszawa, al. gen. A. Chruściela 103, tel. 261-814-055, tel./faks 261-813-752
e-mail: wydawnictwo@aon.edu.pl
Zam. nr 125/16

Spis treści

Wprowadzenie.....	7
płk prof. dr hab. Dariusz Kozerawski Operacje pokojowe jako środek stabilizacji sytuacji w środowisku międzynarodowym.....	10
płk mgr inż. Andrzej Ostrowski Zaangażowanie Polski w realizację Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej – wymiar wojskowy.....	23
dr Marek Paszkowski Misje pokojowe i stabilizacyjne jako element funkcjonowania i działania Sił Zbrojnych RP.....	39
mjr mgr Marcin Bielewicz Kontyngenty Wojska Polskiego w misjach pokojowych na Bliskim Wschodzie w okresie PRL.....	59
mjr mgr Piotr Lotarski Jednostki wojskowe Wojska Polskiego w operacjach pokojowych na Bliskim Wschodzie po 1990 roku.....	77
ppłk mgr Czesław Dąbrowski Polacy w działaniach pokojowych w Kambodży i na Haiti.....	97
płk dr Mirosław Smolarek Udział Wojska Polskiego w operacjach pokojowych na Bałkanach.....	116
gen. bryg. Piotr Błazeusz Udział Wojska Polskiego w działaniach stabilizacyjnych w Afganistanie w latach 2002–2012.....	137
mjr mgr Julita Mirowska Społeczno-kulturowe uwarunkowania wpływające na działania Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Afganistanie, ze szczególnym uwzględnieniem elementów zwyczajowych i religijnych.....	153

płk dypl. inż. Piotr Lenart mjr mgr inż. Sylwia Hemon Polska w procesie rekonstrukcji i odbudowy państwa w sytuacji pokonfliktowej – przykład afgański	169
dr Zbigniew Lewicki Polscy obserwatorzy wojskowi ONZ na Kaukazie	181
płk dr Sławomir Iwanowski Działalność rozpoznawcza Brygadowej Grupy Bojowej w VI zmianie PKW w Iraku.....	197

Debiuty naukowe

mgr Katarzyna Puławska Zaangażowanie Policji polskiej w międzynarodowe działania na rzecz wsparcia pokoju.....	229
Sławomir Franc Udział polskich sił policyjnych w operacji pokojowej UNMIK w Kosowie.....	243
mgr Marian Dachniewski Udział Polski w operacjach pokojowych i stabilizacyjnych (1953–2013). Próba oceny aspektów prawnych i społecznych	262
Arkadiusz Rosiński Rola szkolenia Sił Zbrojnych RP w procesie przygotowań do misji poza granicami państwa	281
mgr Joanna Gołębiewska Misje pokojowe Wojska Polskiego w Iraku.....	295
Wojciech Jurkiewicz (O)cena wojny irackiej – bilans kosztów politycznych, społecznych i militarnych	334
Mateusz Zulczyk Problematyka kotła bałkańskiego, polski udział w misji pokojowej na terenie byłej Jugosławii w ramach misji UNPROFOR.....	347

plk dr Mirosław Smolarek

Udział Wojska Polskiego w operacjach pokojowych na Bałkanach

Po zakończeniu II wojny światowej mało kto w Europie spodziewał się tragedii, jaka nastąpiła w Jugosławii, gdzie nacjonalizm i faszyzm ukazały swoje mordercze oblicze. Koniec zimnej wojny miał być dla Europy zapewnieniem, że już żaden konflikt nie spustoszy Starego Kontynentu. Jednakże umiejętne wykorzystanie wzajemnych animozji przez łąkających władzy nacjonalistycznych polityków w posttitowskiej Jugosławii doprowadziło do nieopisanego tragedii całych narodów, które przez wieki zamieszkiwały pokojowo te same ziemie. Wspólnota międzynarodowa okazała się kompletnie nieprzygotowana do zapobieżenia temu konfliktowi, a gdy już wybuchł nie dysponowała wspólną polityką ani możliwościami, by go przerwać. Pozostawiona swojemu losowi niestabilna Socjalistyczna Federacyjna Republika Jugosławii rozpadła się jak domek z kart, pozostawiając po sobie tysiące mogił. Szesnaście lat po akceptacji porozumienia pokojowego z Dayton, które zakończyło konflikt między Bośniakami, Chorwatami i Serbami, oraz jedenaście lat po siłowym zakończeniu konfliktu między Serbami a kosowskimi Albańczykami, dziesięć lat po podpisaniu porozumienia pokojowego w Ochrydzie, dzięki któremu uniknięto nowej wojny domowej między mniejszością albańską w Macedonii a Macedończykami, Bałkany nadal są niestabilne. Wymagana jest dalsza obecność sił pokojowych oraz zaangażowanie międzynarodowych organizacji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo globalne (ONZ) czy też regionalne (NATO, Unia Europejska, Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz inne).

Rzeczpospolita Polska już od samego początku kryzysu w Jugosławii aktywnie włączyła się w pomoc w rozwiązaniu konfliktu. Od chwili roz-

poczęcia konfliktu (1991 r.) aż do chwili obecnej (2013 r.) polscy żołnierze aktywnie uczestniczą w zapewnieniu pokoju i bezpieczeństwa na Bałkanach pod auspicjami OBWE, ONZ, NATO i UE, jako obserwatorzy, peacekeeperzy, doradcy, szkoleniowcy i instruktorzy. Interesujące zestawienie udziału Wojska Polskiego w operacjach pokojowych na Bałkanach przytacza Grzegorz Ciechanowski, określając zaangażowanie personalne Polski w misje na Bałkanach (należy pamiętać jednak, że operacje „Althea” i KFOR są prowadzone nadal).

Tabela 4. Zaangażowanie polskich żołnierzy w operacje pokojowe na Bałkanach

Lp.	Operacja	Kraj	Personel	Okres	Uwagi
1.	OBWE	b. Jugosławia	4	1991–1994	OBWE
2.	UNPROFOR	Chorwacja	3 867	1992–1995	ONZ
3.	UNCRO	Chorwacja	1 064	1995	ONZ
4.	UE	b. Jugosławia	2	od 1994	UE
5.	IFOR	Bośnia i Hercegowina	931	1996	NATO
6.	SFOR	Bośnia i Hercegowina	3 260	1997–2004	NATO
7.	UNTAES	Chorwacja	63	1996–1997	ONZ
8.	UNPREDEP	Macedonia – BJRM	8	1996–1999	ONZ
9.	UNMOP	Chorwacja, płw. Prevlaka	5	1996–2002	ONZ
10.	OBWE	Bośnia i Hercegowina	141	1996/1997/98	wybory
11.	OBWE	Chorwacja	5	1996–2000	OBWE
12.	OBWE	Macedonia – BJRM	2	1997–1998	OBWE
13.	OBWE	Bośnia i Hercegowina	2	1998–1999	OBWE
14.	UNMIBH	Bośnia i Hercegowina	2	1999–2002	ONZ
15.	KVM ¹	Kosowo	4	1998–2000	OBWE
16.	AFOR	Albania	140	1999	NATO
17.	KFOR	Kosowo	1 310	od 1999	NATO
18.	UNMIK	Kosowo	2	1999	ONZ
19.	OBWE	Kosowo	19	2000	wybory
20.	OS KFOR ²	Kosowo	531	2000	NATO
21.	<i>Amber Fox</i>	Macedonia – BJRM	25	2001–2002	NATO
22.	<i>Allied Harmony</i> ³	Macedonia – BJRM	50	2001–2003	NATO
23.	EUFOR/ <i>Althea</i>	Bośnia i Hercegowina	ok. 1 400*	od 2004	UE

¹ *Kosovo Verification Mission*.

² Odwód Strategiczny Naczelnego Dowództwa KFOR.

³ Dane dotyczą jedynie operacji „*Allied Harmony*”, bez jej kontynuacji pod flagą UE – operacji „*Concordia*”, w której również uczestniczyli polscy żołnierze.

Źródło: <http://skmponz.szczecin.pl/pkw-afor/> za: Z. Bednarski, *Polacy w służbie pokoju*, Stowarzyszenie Kombatantów Misji Pokojowych ONZ, Warszawa 2006.

Zaangażowanie Wojska Polskiego w misje ONZ i OBWE

Pierwszymi republikami jugosłowiańskimi, które ogłosiły deklaracje niepodległości 25 czerwca 1991 roku, były Chorwacja i Słowenia, aczkolwiek Chorwacja pod naciskiem UE zgodziła się „zamrozić” deklarację na trzy miesiące, a Słowenia stała się ofiarą agresji armii jugosłowiańskiej zdominowanej przez Serbów. W wyniku tzw. wojny dziesięciodniowej zginęło 18 osób, a rany odniosło 182. Konflikt zakończył się podpisaniem porozumienia z Brioni. Jednak konsekwencje odłączenia się Słowenii od Jugosławii były bardziej brzemienne w skutkach, gdyż z jednej strony wskazały, że nacjonaliści serbscy nie cofną się przed użyciem siły i przemocą, a z drugiej strony wskazały innym narodom byłej Jugosławii drogę do niepodległości. Na nasilenie wrogości i zaostrzenie konfliktu zareagowała ONZ, wydając we wrześniu rezolucję 713¹ – pierwszą dotyczącą konfliktu w Jugosławii, która nakładała embargo na dostawy broni w rejon konfliktu.

Już od 1992 roku Polacy uczestniczyli w misjach obserwacyjnych prowadzonych przez OBWE, która jako pierwsza organizacja międzynarodowa zaangażowała się w rozwiązanie konfliktu jugosłowiańskiego, organizując od września 1992 roku misje obserwacyjne w Kosowie, Sandzaku i Wojwodinie². Do służby w misjach OBWE oddelegowywano podczas całego konfliktu kilkuset żołnierzy polskich jako obserwatorów.

UNPROFOR i UNCRO

Poważniejsze zaangażowanie Wojska Polskiego w rozwiązanie konfliktu w Jugosławii nastąpiło jednak po ustanowieniu na mocy rezolucji ONZ S/Res/743 sił pokojowych UNPROFOR (*United Nations Protection Force* – Siły Ochronne Organizacji Narodów Zjednoczonych w Jugosławii). Zadaniem UNPROFOR było stworzenie warunków umożliwiających załagodzenie sporu oraz zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa jako przesłanek umożliwiających podjęcie negocjacji nad sposobami rozwiązania konfliktu. UNPROFOR, który w pierwszej fazie operował na terytorium Chorwacji,

1 http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/713%281991%29 [dostęp: 14.04.2013].

2 R. Zięba, *Funkcjonowanie paneuropejskiego mechanizmu bezpieczeństwa KBWE/OBWE* [w:] „Studia Europejskie” nr 3/1998, s. 99.

miał zorganizować trzy zdemilitaryzowane „strefy ochronne ONZ” (*United Nations Protected Area* – UNPA). Z tych obszarów miały zostać wycofane wszelkie wojska oprócz sił pokojowych gwarantujących implementację demilitaryzacji. Żołnierze i policyjni obserwatorzy mieli nadzorować działalność lokalnych służb porządkowych, zapobiegać dyskryminacji etnicznej i narodowej i zapewniać przestrzeganie praw człowieka. W strefach tych miały działać organizacje humanitarne, wspomagające siły ONZ w umożliwieniu powrotu do tych stref wysiedlonej ludności. Strefy zostały podzielone na cztery sektory: Północny i Południowy obejmowały terytorium Krajiny, Zachodni – rejon Zachodniej Sławonii, a Wschodni – Sławonię Wschodnią, Baranję i Śrem, które były rejonami kontrolowanymi przez Serbów. Mandat UNPROFOR był rozszerzany w zależności od rozwoju sytuacji i tak na mocy rezolucji S/Sr/762 siły ONZ rozpoczęły nadzorowanie tzw. stref różowych³. Były to obszary terytorium Chorwacji poza UNPA pozostające pod kontrolą serbską, w których Chorwaci stanowili większość ludności. Największa z nich znajdowała się wokół Sektora Południowego (miasta: Sinj, Drnis, Sibenik, Zadar, Gospic i Otocac) i Północnego (Ogulin, Duga Resa, Karlovac i Sisak).

Dalszymi zadaniami, które przypadły siłom UNPROFOR, były: nadzór granic, kontrola ruchu ludności, nadzór demilitaryzacji półwyspu Prevlaka. Po rozprzestrzenieniu się konfliktu na terytorium Bośni i Hercegowiny Rada Bezpieczeństwa rezolucją S/RES/776⁴ rozszerzyła mandat UNPROFOR o nowe zadania, m.in. ochronę konwojów z pomocą dostarczaną przez międzynarodowe organizacje humanitarne.

Pierwsze pododdziały WP zostały skierowane do pełnienia tej odpowiedzialnej służby już w kwietniu 1992 roku⁵, w sile batalionu piechoty (888 żołnierzy⁶), w skład którego wchodził żołnierze z Centrum Szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych ONZ w Kielcach oraz 10 Dywizji Zmechanizowanej z Opola. POLBATT składał się z dowództwa i sztabu, pięciu kompanii piechoty, które realizowały zadania operacyjne (szósta kompania dołączyła na początku 1995 roku, wskutek czego stan osobo-

3 G. Nikic, et al., *Croatia between aggression and peace*, AGM, Zagreb 1994, s. 24.

4 http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/776%281992%29.

5 <http://skmponz.szczecin.pl/pkw-unprofor-uncro/>.

6 D.S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973–1999*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2012, s. 211.

wy kontyngentu został powiększony do 1295 żołnierzy)⁷. Ich działania były wspierane przez: kompanię zaopatrzenia, pluton inżynieryjny, pluton łączności, medyczny oraz drużyny specjalistyczne. Pododdziały operacyjne były wyposażone w opancerzone pojazdy rozpoznawcze BRDM-2 (15), samochody ciężarowe STAR (94) oraz w 50 samochodów terenowych typu Tarpan⁸. Część polskich żołnierzy służyła również w Kwaterze Głównej UNPROFOR oraz Dowództwie Sektora Północnego, w którym rozlokowany został kontyngent. Dowództwo POLBATT znajdowało się w miejscowości Slunj. Polscy żołnierze realizowali zadania mandatowe polegające na nadzorowaniu demilitaryzacji obszarów chronionych, patrolowaniu rejonu odpowiedzialności, organizowaniu punktów kontrolnych w celu nadzorowania dostępu do UNPA, eskortowaniu konwojów z pomocą humanitarną, ochronie ludności cywilnej w strefie oraz interwencjach i mediacjach ze stronami konfliktu. Niestety nie obyło się bez strat osobowych podczas służby w tak niebezpiecznych warunkach. Podczas tej misji siedmiu polskich żołnierzy straciło życie.

Po wygaśnięciu mandatu UNPROFOR, 31 marca 1995 roku Rada Bezpieczeństwa zdecydowała o przekształceniu UNPROFOR w trzy oddzielne, lecz współpracujące ze sobą misje: UNCRO⁹ w Chorwacji (rezolucja S/RES/981), UNPREDEP¹⁰ w Macedonii (rezolucja S/RES/983) oraz misję w Bośni i Hercegowinie, która na mocy rezolucji S/RES/982 zachowała nazwę UNPROFOR.

Polski kontyngent stacjonujący na terytoriach spornych pomiędzy Chorwatami a Serbami automatycznie wszedł w skład misji UNCRO i realizował zadania mandatowe polegające na implementacji postanowień porozumienia o zawieszeniu broni z 29 marca 1994 roku, pomocy we wprowadzaniu rezolucji Rady Bezpieczeństwa dotyczących regionu, udziale w kontroli i monitorowaniu granic pomiędzy Chorwacją a Bośnią i Hercegowiną oraz Chorwacją a Federalną Republiką Jugosławii, pomocy

7 Tamże, s. 215.

8 G. Ciechanowski, *Polskie kontyngenty w operacjach pokojowych 1990–1999*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010, s. 215.

9 UNCRO – *United Nations Confidence Restoration Operation*, Operacja Organizacji Narodów Zjednoczonych Przywrócenia Zaufania w Chorwacji, czas trwania: marzec 1995 roku – styczeń 1996 roku.

10 UNPREDEP – *United Nations Preventive Deployment Force*, Siły Zapobiegawcze Organizacji Narodów Zjednoczonych, czas trwania: marzec 1995 roku – luty 1999 roku.

w dostarczaniu pomocy humanitarnej do Bośni i Hercegowiny przez terytorium Chorwacji oraz nadzorze nad demilitaryzacją półwyspu Prevlaka¹¹. Jednak Chorwaci po przeprowadzeniu dwóch operacji ofensywnych – „Błysk” (hr. *Bljesak*) w maju 1995 oraz operacji „Burza” (hr. *Oluja*) w sierpniu wyparły Serbów ze spornych terenów i zajęły terytorium samozwańczej Republiki Serbskiej Krajiny, co postawiło pod znakiem zapytania zasadność kontynuowania misji, której mandat wygaśł 15 stycznia 1996 roku. Zakończenie tej fazy konfliktu nastąpiło po podpisaniu porozumienia z Erdut, którego celem była pokojowa reintegracja terenu autonomii Wschodniej Sławonii, Baranji i Zachodniego Śremu z Chorwacją poprzez ustanowienie tymczasowej administracji ONZ. Jej zadaniem miało być zarządzanie terytorium autonomii przez okres 12 miesięcy, z możliwością przedłużenia o następne 12 miesięcy na żądanie któregośkolwiek z sygnatariuszy¹². Efektem tego porozumienia było utworzenie misji UNTAES.

UNTAES

Misja Tymczasowej Administracji ONZ we Wschodniej Sławonii, Baranji i Zachodnim Śremie (*United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium*) została ustanowiona ma mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa S/RES/1037. Zadania UNTAES były podzielone pomiędzy dwa komponenty uczestniczące w misji: wojskowy odpowiadał za nadzorowanie realizacji porozumienia, nadzorowanie demilitaryzacji regionu, monitorowanie powrotu uchodźców we współpracy z UNHCR. Ponadto swoją obecnością miały tworzyć warunki do wzmacniania pokoju i bezpieczeństwa w regionie. Komponent cywilny miał zapewnić utworzenie i trening tymczasowych sił policyjnych, nadzorować system penitencjarny, pomagać w reintegracji powracających uchodźców, wspierać planowanie rekonstrukcji systemu ekonomicznego regionu, nadzorować przestrzeganie praw człowieka, wspierać rozminowanie terenu,

11 <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/uncro.htm> [dostęp: 14.04.2013].

12 The Erdut Agreement <http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/peace/Cro%2019951112.pdf> [dostęp: 14.04.2013].

promować tworzenie atmosfery zaufania niezależnie od przynależności etnicznej¹³.

Strona polska skierowała do służby w tym regionie kontyngent składający się z 63 żołnierzy, w skład którego wchodziło 10 obserwatorów i 53 operatorów Grupy Reagowania Operacyjno-Manewrowego (GROM). Operatorzy tworzyli Polską Specjalną Grupę Policyjną (*Polish Special Police Group*), gdyż należy pamiętać, że w tym czasie jednostka podlegała Ministerstwu Spraw Wewnętrznych. Zadaniem PKW była ochrona VIP-ów, ochrona obiektów o znaczeniu strategicznym oraz inne zadania o charakterze specjalnym. Podczas tej misji operatorzy GROM wysławili się przeprowadzeniem bardzo skutecznej akcji pod kryptonimem „Little Flower” (Mały Kwiatek), której efektem było ujęcie i postawienie przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla byłej Jugosławii (ICTY) zbrodniarza wojennego Slavko Dokmanovicia zwanego „rzeźnikiem z Vukovaru”¹⁴, czym uzyskali znaczne uznanie za swój profesjonalizm.

Misję UNTAES zakończono 15 stycznia 1998 roku po zrealizowaniu głównego celu, jakim była wspomniana pokojowa reintegracja regionu Wschodniej Sławonii, Baranji i Zachodniego Śremu z państwem chorwackim.

Operacje pokojowe NATO

Sojusz Północnoatlantycki zaangażował się w rozwiązanie problemu bałkańskiego już od początku narastania konfliktu, jednak w tym okresie działania NATO ograniczały się do wspierania działań UNPROFOR i miały charakter powietrzno-morski bez udziału komponentu lądowego. Należy pamiętać, że Sojusz do czasu zakończenia zimnej wojny nie angażował się w operacje pokojowe, gdyż miał charakter typowo obronny, skupiał się na przygotowaniu do obrony terytorium państw członkowskich zgodnie z art. 5 *Traktatu waszyngtońskiego*, a poza tym każde tego typu zaangażowanie mogłoby spotkać się z niezrozumieniem i negatywną reakcją ze strony Układu Warszawskiego. Ponadto NATO nie było przygotowane doktrynalnie do prowadzenia operacji tego typu. Jednakże dzięki zmianie doktryny 1991 roku i wprowadzeniu nowej koncepcji strategicznej organizacja ta zyskała możliwość stawiania

13 http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/untaes_p.htm [dostęp: 14.04.2013].

14 http://www.grom.mil.pl/powstanie_pliki/powstanie.htm [dostęp: 14.04.2013].

czoła nowym wyzwaniom i rozszerzyła swoje możliwości o udział w operacjach pokojowych. Umożliwiło to już od 16 lipca 1992 roku zainicjowanie operacji „Maritime Monitor”, której zadaniem było wymuszenie przestrzegania embarga na dostawy broni na terytorium byłej Jugosławii nałożone przez Radę Bezpieczeństwa rezolucjami S/RES713 i S/RES/ 757. Po czterech miesiącach operacja ta została przekształcona w operację „Maritime Guard”, posiadającą szersze kompetencje zgodnie z rezolucją S/RES/787. Również Unia Zachodnioeuropejska prowadziła w tym czasie operację o podobnym charakterze w cieśninie Otranto pod kryptonimem „Sharp Fence”. Obie operacje zostały następnie połączone we wspólną misję NATO i UZE pod kryptonimem „Sharp Guard”, która trwała do września 1996 roku¹⁵. W tych operacjach oprócz okrętów wojennych uczestniczył komponent powietrzny składający się z samolotów myśliwskich, które miały być wykorzystane do ochrony jednostek morskich, samolotów patrolowych oraz samolotów systemu wczesnego ostrzegania.

Również we wrześniu 1992 roku NATO, realizując postanowienia Rady Bezpieczeństwa (rezolucja S/RES/781), rozpoczęło patrolowanie stref objętych zakazem lotów dla samolotów wojskowych (*no-fly zones*) nad terytorium Bośni i Hercegowiny w ramach operacji „Sky Monitor”, będącej pierwszą operacją powietrzną NATO. W lipcu 1993 roku operacja ta została zastąpiona przez operację „Deny Flight”, która zapewniała również bezpośrednie wsparcie powietrzne wojskom UNPROFOR (tzw. CAS – *close air support*) oraz pozwalała na użycie siły w przypadku naruszenia zakazu. W lutym 1994 roku doszło do pierwszej bezpośredniej akcji bojowej Sojuszu – natowskie F-16 zestrzeliły cztery samoloty szturmowo-treningowe Super Galeb, które wtargnęły do strefy objętej zakazem lotów¹⁶. Wojsko Polskie nie uczestniczyło w tej fazie zaangażowania NATO.

IFOR

Druga faza o charakterze operacji lądowej wymagała liczebniejszego zaangażowania NATO w konflikt w byłej Jugosławii. Nastąpiła ona po pod-

15 NATO: *After Fifty Years*, ed. V. Papacosma, Scholary Resources Inc., Wilmington 2001, s. 175.

16 M. Rimanelli, *The A to Z of NATO and Other International Security Organizations*, Scarecrow Inc., Plymouth 2009, s. 29.

pisaniu porozumienia pokojowego w Dayton (USA), kończącego prawie trzyipółletnią wojnę w Bośni i Hercegowinie. Na mocy rezolucji ONZ S/RES/1031 Sojusz został zobligowany do utworzenia Sił Implementacyjnych w Bośni i Hercegowinie (*Implementation Force* – IFOR)¹⁷, których głównym zadaniem miało być przestrzeganie postanowień wyżej wspomnianego porozumienia. IFOR posiadał szersze kompetencje niż UNPROFOR i mógł reagować bardziej stanowczo, gdyż działał na podstawie rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych (tzw. wymuszanie pokoju). W Siłach Implementacyjnych oprócz kontyngentów z 19 krajów członkowskich NATO uczestniczyło 17 innych państw, w tym również Rosja, a spośród nich 14 krajów uczestniczyło w programie „Partnerstwa dla Pokoju”. Natomiast kontyngenty pozostałych państw wchodziły wcześniej w skład sił UNPROFOR¹⁸. Głównymi zadaniami prawie 60-tysięcznego kontyngentu IFOR było rozdzielnie stron konfliktu, ustalenie linii demarkacyjnej, nadzorowanie wycofania się lokalnych sił zbrojnych ze strefy separacji, nawiązanie kontaktów pomiędzy władzami lokalnymi, wojskiem i organizacjami międzynarodowymi oraz stworzenie warunków do wycofania się siłom ONZ. Dodatkowymi zadaniami było utworzenie bezpiecznego środowiska dla dostarczania pomocy humanitarnej i odbudowy kraju, zapobieganie aktom przemocy wobec ludności cywilnej i powracających uchodźców, rozminowanie oraz pomoc w organizacji wyborów polegającą na zapewnieniu wyborcom swobody przemieszczania się¹⁹.

Polska skierowała w rejon operacji 16 batalion powietrznodesantowy z 6 Brygady Desantowo-Szturmowej w sile 624 żołnierzy (batalion operacyjny) oraz 44 żołnierzy do służby w innych strukturach IFOR. Wojsko Polskie weszło w struktury Brygady Nordycko-Polskiej podległej Wielonarodowej Dywizji Północnej (Task Force „Eagle”), której trzon dowództwa stanowili żołnierze amerykańscy.

Batalion został wyposażony w dodatkowe uzbrojenie, które etatowo nie występowało w strukturach jednostek powietrznodesantowych. Mianowicie kontyngent otrzymał 10 bojowych wozów piechoty BWP-1 oraz 42 pojazdy rozpoznawcze BRDM-2. W celu efektywnej realizacji zadań mandatowych dokonano zmiany „tradycyjnej” struktury batalio-

17 W literaturze przedmiotu można spotkać również nazwę „Siły Przywracania Pokoju w Bośni”.

18 Tamże, s. 30.

19 NATO: *After...*, wyd. cyt., s. 179.

nu, który obecnie składał się trzech kompanijnych zgrupowań bojowych: Žepče (ACoy) – kompania szturmowa na BWP-1 oraz 2 plutony moździerzy, Jelah (B i C Coy) – 2 kompanie szturmowe na BRDM-2 wraz z plutonami przeciwpancernymi, Banja Vrucica – w skład tego zgrupowania wchodziły: kompania dowodzenia, kompania wsparcia, pluton remontowy i medyczny²⁰. Do głównych zadań batalionu należało m.in. patrołowanie oraz organizacja punktów kontrolnych na linii rozdzielenia wojsk, kontrola wycofania się wojsk stron konfliktu ze strefy buforowej, nadzór nad bezpieczeństwem i swobodą poruszania się osób cywilnych, uchodźców i osób wysiedlonych, wspieranie działalności humanitarnej i rekonstrukcji kraju²¹.

Mandat IFOR przewidziany został na okres jednego roku, jednak siłom pokojowym nie udało się zrealizować wszystkich postanowień porozumienia pokojowego z Dayton.

Mimo pomyślnego przeprowadzeniu wyborów w Bośni i Hercegowinie sytuacja w rejonie odpowiedzialności misji wymagała dalszego zaangażowania sił pokojowych. Decyzją Rady Bezpieczeństwa S/RES/1088 z 12 grudnia 1996 roku operacja IFOR została przekształcona w SFOR (*Stabilization Force* – Siły Stabilizacyjne), a kontyngent został zredukowany prawie o połowę – do 32 tys. osób personelu²².

SFOR

Siły Stabilizacyjne stały się legalnym sukcesorem IFOR. W rejonie operacji pozostały kontyngenty państw wchodzących w skład Sił Implementacyjnych.

Zadaniami SFOR były: zapobieganie odnawianiu się wrogich działań lub pojawianiu się nowych zagrożeń dla pokoju, promocja klimatu postępu w procesie pokojowym oraz dostarczanie pomocy organizacjom cywilnym w ramach posiadanych możliwości²³.

20 M. Kubiński, *Użycie jednostek desantowo-szturmowych w operacjach pokojowych* [w:] *Międzynarodowe operacje pokojowe. Planowanie, zadania, warunki i sposoby realizacji*, red. D.S. Kozerawski, AON, Warszawa 2003.

21 M. Kuczyński, M. Ray-Ciemieja, *Bałkański Syndrom*, Elipsa, Warszawa 2000. Cyt. za: G. Ciechanowski, *Polskie kontyngenty w operacjach...*, wyd. cyt., s. 231.

22 M. Rimanelli, *The A to Z of NATO...*, wyd. cyt., s. 326.

23 <http://www.nato.int/sfor/docu/d981116a.htm> [dostęp: 16.04.2013].

Komponent wojskowy operacji był sukcesywnie redukowany w miarę stabilizacji sytuacji w regionie. Redukcje dotyczyły również POLBAT. Stan liczebny zmniejszony został w styczniu 1997 roku do 435 żołnierzy²⁴. Z Bośni i Hercegowiny wycofano jedną kompanię szturmową i kompanię wsparcia, zmieniono i ujednoczono strukturę kompanii szturmowych; pozostały dwie takie kompanie i były wyposażone zarówno w BWP-1, jak i BRDM-2, jednak w rejonie działania pozostawiono odpowiednio 10 oraz 20²⁵ sztuk tego sprzętu.

Główne zadania wykonywane przez żołnierzy polskich polegały m.in. na: zapewnieniu bezpieczeństwa personelowi kontyngentu, nadzorowaniu rejonu odpowiedzialności, przeciwdziałaniu naruszeniom postanowień pokojowych, monitorowaniu działalności wojskowej stron zaaprobowanej przez SFOR, współdziałaniu z Centrum Koordynacji CIMIC.

Nowym rozwiązaniem zastosowanym przez NATO dla SFOR było utworzenie Odvodu Strategicznego NATO (*NATO Strategic Reserve Forces*) – siły te stacjonowały w swoich miejscach stałej dyslokacji, jednak mogły być szybko przerzucone w rejon misji w ciągu maksymalnie 17 dni²⁶.

Jak wspomniano, operacja SFOR była redukowana w miarę stabilizacji sytuacji w regionie. W 2000 roku rozwiązano Brygadę Nordycko-Polską i po zmniejszeniu stanu osobowego przemianowano na Nordycko-Polską Grupę Bojową. Od 2002 roku Dania, Łotwa i Litwa rozpoczęły wycofywanie swoich kontyngentów z Bośni i Hercegowiny. Rząd polski postanowił jednak pozostawić żołnierzy na Bałkanach i od stycznia 2003 roku rozpoczęli oni służbę w ramach nowo utworzonej Wielonarodowej Grupy Bojowej, w skład której wchodził dodatkowo żołnierze portugalscy i słoweńscy²⁷. W 2004 roku stan osobowy misji liczył ok. 7 tys. personelu. Na szczycie NATO w Stambule w 2004 roku zdecydowano o zakończeniu operacji i przekazaniu jej Unii Europejskiej. 2 grudnia 2004 roku przekazano odpowiedzialność za region pododdziałom Unii Europejskiej na zasadach porozumienia Berlin Plus (udostępnienie UE zasobów NATO). Nowa

24 D.S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego...*, wyd. cyt., s. 238.

25 M. Kubiński, *Użycie jednostek...*, wyd. cyt., s. 73.

26 M. Kuczyński, M. Ray-Ciemiega, *Balkański Syndrom*, wyd. cyt., s. 267.

27 C. Pędzik, *Udział żołnierzy polskich w misjach pokojowych w Bośni i Hercegowinie* [w:] *Wojsko Polskie w międzynarodowych misjach i operacjach pokojowych*, red. M. Marszałek, J. Zuziak, AON, Warszawa 2010, s. 103.

operacja otrzymała kryptonim „Althea”. Na terenie Bośni i Hercegowiny pozostała kwatera NATO w Sarajewie (NATO Sarajevo HQ), która m.in. wspiera operację UE.

AFOR

Mniej medialną, aczkolwiek ważną misją, w której uczestniczyli żołnierze Wojska Polskiego było operacja „Albania Force”. Była ona pierwszą misją humanitarną NATO i nosiła kryptonim „Allied Harbour” (Sojusznicza przystań).

Wiosną 1999 roku Serbowie rozpoczęli czystki etniczne w Kosowie, co spowodowało emigrację ok. miliona kosowskich Albańczyków do Albanii, Czarnogóry i Macedonii w poszukiwaniu schronienia i ochrony. Jedyną organizacją, która mogła szybko zareagować na tego typu kryzys humanitarny okazało się NATO. Sojusz pomógł Albanii dostarczać pomoc humanitarną dla około pół miliona uchodźców, a następnie zorganizować ich powrót²⁸.

Polska podjęła decyzję o uczestniczeniu w tej skomplikowanej operacji humanitarnej w maju 1999 roku. Należy zaznaczyć, iż była to pierwsza operacja, w której polscy żołnierze uczestniczyli jako pełnoprawni członkowie NATO. Liczący 140 żołnierzy kontyngent został utworzony na bazie 21 Brygady Strzelców Podhalańskich z Rzeszowa. Podstawą wysłania polskiego kontyngentu było postanowienie Prezydenta RP z 14 kwietnia 1999 roku o użyciu Polskiej Jednostki Wojskowej w misji pokojowej w składzie sił Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Albanii²⁹. Zadaniem żołnierzy polskich było niesienie pomocy uchodźcom z Kosowa, w tym budowa obozów, ochrona konwojów humanitarnych i zapewnienie dostaw wody³⁰.

Zaprzestanie działań wojennych w Kosowie, wymuszone operacją powietrzną NATO pod kryptonimem „Allied Force”, umożliwiło powrót uchodźców z Albanii do Kosowa oraz przyczyniło się do wcześniejszego zakończenia operacji AFOR i już 1 września 1999 roku misja została zakończona.

28 <http://www.jfcnaples.nato.int/page71975039.aspx> [dostęp: 18.04.2013].

29 MP z 1999 r. nr 13, poz. 175.

30 <http://skmponz.szczecin.pl/pkw-afor/> [dostęp: 24.04.2013].

KFOR

Problem Albańczyków zamieszkujących region Kosowa był raczej niezauważany w pierwszej fazie konfliktu w byłej Jugosławii, gdyż społeczność międzynarodowa zajmowała się w tym okresie wojną w Bośni i Hercegowinie. W socjalistycznej Jugosławii kosowscy Albańczycy na mocy konstytucji z 1974 roku otrzymali szeroką autonomię, jednak pozostali częścią Serbii. Znaczną część swoich autonomicznych praw utracili w 1989 roku, gdy Serbowie zmienili konstytucję. Nie powiodła się kosowskiemu Albańczykom także próba utworzenia niepodległego państwa, gdyż po ogłoszeniu w 1991 roku deklaracji niepodległości nowy twór uznała tylko Albania³¹. Również wspomniane porozumienie pokojowe z Dayton kończące wojnę w regionie nie poruszało sprawy Kosowa. Rozczarowanie spowodowane brakiem zainteresowania społeczności międzynarodowej problemami kosowskich muzułmanów doprowadziło do zbrojnego oporu i nasilenia działań powstałej na początku lat dziewięćdziesiątych Armii Wyzwolenia Kosowa³² (alb. *Ushtria Çlirimtare e Kosovës* – UÇK), która rozpoczęła walkę partyzancką wymierzoną przeciwko serbskiej władzy i siłom porządkowym. W 1998 roku rząd w Belgradzie postanowił zlikwidować problem UÇK przy pomocy wojska. Ofensywa serbska, której ofiarami była również ludność cywilna, spowodowała poważną katastrofę humanitarną również w krajach ościennych, dokąd emigrowali kosowscy Albańczycy (zob. operacja „Allied Harbour” – AFOR).

Wobec nieskuteczności środków dyplomatycznych mających zatrzymać serbską ofensywę NATO rozpoczęło w marcu 1999 roku operację „Allied Force” polegającą na seriach nalotów powietrznych na cele militarne w Kosowie oraz Federalnej Republice Jugosławii mające zmusić Slobodana Miloševića do zaprzestania ofensywy i czystek etnicznych oraz do przyjęcia ultimatum społeczności międzynarodowej, co nastąpiło w czerwcu tego samego roku.

Efektom była m.in. rezolucja ONZ S/RES/1244 z czerwca 1999 roku, która powołała do życia siły KFOR. Postawiono przed nimi następujące zadania: pomoc w powrocie lub relokacji uchodźców, ochrona mniejszo-

31 H. Krieger, *The Kosovo Conflict and International Law: An Analytical Documentation 1974–1999*, University of Cambridge, Cambridge 2001, s. XXXI.

32 M. Marszałek, *Sojusznicza operacja „Allied Force”. Przebieg – ocena – wnioski*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009, s. 19.

ści narodowych, odbudowa prowincji i rozminowywanie, zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz bezpieczeństwa mniejszości etnicznych, ochrona miejsc dziedzictwa narodowego, bezpieczeństwo granic, wymuszenie zakazu transgranicznego przemytu broni, niszczenie zdeponowanej broni, amunicji i materiałów wybuchowych, wspieranie tworzenia instytucji cywilnych, prawa i porządku publicznego, wymiaru sprawiedliwości, nadzorowanie wyborów i innych aspektów politycznych, gospodarczych i społecznych w regionu³³.

Do operacji pokojowej KFOR strona polska wytypowała 18 batalion desantowo-szturmowy z Bielska Białej, który wcześniej, jak wspomniano, stanowił Odwód Strategiczny NATO i uczestniczył w ćwiczeniach na terenie Bośni i Hercegowiny. Zgrupowanie miało charakter wielonarodowy, gdyż w skład kontyngentu weszła również kompania ukraińska, pluton litewski oraz trzy sekcje amerykańskie: łącznikowa, łączności oraz analizy i kontroli³⁴.

Również następną jednostką, która zastąpiła bielskich spadochroniarzy w 2000 roku, miała charakter międzynarodowy, gdyż następcą był Polsko-Ukraiński Batalion Sił Pokojowych składający się z 600 żołnierzy polskich oraz 280 ukraińskich³⁵, do których dołączyło 30 żołnierzy litewskich.

W celu realizacji zadań mandatowych stworzono trzy zgrupowania taktyczne: „Lion” (Lew) składające się z polskiej kompanii szturmowej, plutonu zmechanizowanego i sekcji medycznej, logistycznej oraz kompanii ukraińskiej; w skład zgrupowania „Fox” (Lis) weszła polska kompania szturmowa wzmocniona 3 plutonami moździerzy i plutonem litewskim. Trzecim było zgrupowanie „Hawk” (Jastrząb), w którym służyła kompania szturmowa wzmocniona plutonem zmechanizowanym, przeciwpancernym, sekcją medyczną i logistyczną.

PKW pełnił służbę w południowo-wschodnim rejonie Kosowa, wchodząc w skład Wielonarodowej Brygady Wschód (*Multinational Brigade East*). Do zadań polskich żołnierzy w KFOR należało m.in. monitorowanie, weryfikacja oraz wymuszanie przestrzegania porozumień przez strony konfliktu, wspieranie działań w zakresie pomocy humanitarnej, wspieranie

33 <http://www.aco.nato.int/kfor/about-us/history/initial-tasks.aspx>.

34 M. Kubiński, *Użycie jednostek...*, wyd. cyt., s. 74.

35 P. Żurawski vel Grajewski, *Polish-Ukrainian relations 1991–2002*, http://www.batory.org.pl/ftp/program/forum/eu_ukraine/polish_ukrainian_relations.pdf [dostęp: 18:04.2013].

działań lokalnej administracji, nadzorowanie granicznych punktów kontrolnych, prowadzenie patroli rozpoznawczych, działania w zakresie rozminowania³⁶.

Sposób zaangażowania, zadania oraz liczebność sił zmieniała się wraz ze zmianą środowiska bezpieczeństwa w regionie oraz postępami w zakresie stabilizacji sytuacji.

W kwietniu 2013 roku 227-osobowy kontyngent polskich żołnierzy odpowiadał za przestrzeganie warunków rezolucji 1244 oraz realizację planu operacji (OPLAN), w tym zwłaszcza: zapewnienie bezpieczeństwa i swobody przemieszczania, organizowanie systemu rozpoznania, monitorowanie, przestrzeganie porozumień i traktatów międzynarodowych w celu stworzenia warunków bezpiecznej egzystencji oraz normalizacji sytuacji, wspieranie organizacji cywilnych w ustanawianiu prawa i porządku publicznego w rejonie odpowiedzialności, sprawowanie kontroli na przejściach granicznych oraz zapewnienie bezpieczeństwa członkom organizacji międzynarodowych pracującym w rejonie tych przejść, wspieranie pomocy humanitarnej, przeciwdziałanie próbom przemytu towarów pomiędzy Serbią a Kosowem, demonstrowanie obecności militarnej wojsk KFOR³⁷.

Trzon PKW KFOR stanowi kompania manewrowa składająca się z plutonu dowodzenia, trzech plutonów piechoty zmotoryzowanej, plutonu zabezpieczenia i plutonu Żandarmerii Wojskowej. Poza tym polscy żołnierze służą w Kwaterze Głównej KFOR, Dowództwie Wielonarodowej Grupy Bojowej – Wschód oraz zespołach łącznikowo-monitorujących.

Sytuacja w regionie jest nadal niestabilna i misja KFOR będzie kontynuowana. Minister obrony narodowej Tomasz Siemoniak podczas wizyty w KFOR 18 kwietnia 2013 roku zapewnił, że Polska chce kontynuować zaangażowanie naszego kraju w operację w Kosowie³⁸.

Operacje NATO „Amber Fox” i „Allied Harmony”

Po rozpadzie Jugosławii nowo powstała tzw. Była Jugosłowiańska Republika Macedonii przez okres konfliktu uchodziła za region dość stabilny. Jednak

36 G. Ciechanowski, *Polskie kontyngenty w operacjach...*, wyd. cyt., s. 276.

37 Źródło: Dowództwo Operacyjne.

38 <http://www.wp.mil.pl/en/artukul/14191> [dostęp: 18.04.2013].

w 2001 roku państwo to stanęło na skraju wojny domowej. Przyczyny konfliktu są złożone. Napływ muzułmańskich uchodźców albańskich z objętego konfliktem Kosowa wzbudzał wśród prawosławnych słowiańskich Macedończyków obawy o naruszenie równowagi etnicznej i religijnej, pogarszała się sytuacja ekonomiczna kraju, panowało wysokie bezrobocie. Spotykać można również opinie, że konflikt był wspierany przez mafię albańską obawiającą się uszczelnienia granic pomiędzy Macedonią a Federalną Republiką Jugosławii po podpisaniu porozumienia granicznego³⁹. W lutym 2001 roku rozpoczęły się walki między bojownikami UÇK a macedońskimi siłami porządkowymi. W wyniku konfliktu zginęło ok. 140 Albańczyków i ok. 60 macedońskich funkcjonariuszy służb porządkowych, około 100 tys. osób zostało wysiedlonych⁴⁰. Konflikt zakończyło dopiero podpisanie porozumienia pokojowego z Ochrydy wynegocjowanego przy zaangażowaniu społeczności międzynarodowej.

Jedną z konsekwencji porozumienia była 30-dniowa operacja „Essential Harvest” (Zasadnicze żniwa), której celem było rozbicie bojówek albańskich oraz zniszczenie zebranej broni. Ustabilizowanie sytuacji wymagało obecności międzynarodowych obserwatorów m.in. z Unii Europejskiej czy też OBWE. Na mocy rezolucji S/RES/1371 NATO rozpoczęło operację „Amber Fox” (Bursztynowy lis), mającą na celu ochronę międzynarodowego personelu monitorującego implementację planu pokojowego. W operacji uczestniczyło ok. 700 żołnierzy z krajów członkowskich NATO wspieranych przez 300 żołnierzy stacjonujących już w FYROM. Misja trwała od 27 września 2001 do 15 grudnia 2002 roku⁴¹. Do udziału w operacji zaproszona została również Polska, która skierowała do służby 25 żołnierzy z 1 Pułku Specjalnego Komandosów z Lublińca. Zadaniem operatorów były m.in.: ochrona międzynarodowych obserwatorów, monitorowanie ruchu granicznego między Kosowem a FYROM, udzielanie pomocy siłom szybkiego reagowania w przypadku zagrożeń oraz ochrona konwojów organizowanych przez UE i OBWE.

39 *Albanian rebels are fighting to protect mafia interests*, <http://www.balkanpeace.org/index.php?index=article&articleid=10887> [dostęp: 5.05.2013].

40 B. Przybylska-Maszner, *EUPAT – policyjny zespół doradczy w Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii* [w:] *Misje cywilne Unii Europejskiej*, red. B. Przybylska-Maszner, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2010, s. 243.

41 <http://www.nato.int/fyrom/tff/#fs>.

Po pomyślnym zakończeniu operacji prezydent FYROM zwrócił się do Rady Bezpieczeństwa o kontynuację wsparcia kraju w procesie stabilizacji. W konsekwencji NATO rozpoczęło realizację następnej misji pod kryptonimem „Allied Harmony” (Sojusznicza harmonia), która zadaniowo stanowiła kontynuację misji „Amber Fox”. Polska zachowała w tej misji swój poziom zaangażowania wynoszący 25 komandosów, którzy mieli wykonywać analogiczne zadania, jak uczestnicy wcześniejszej operacji. Misja była realizowana w okresie od 16 grudnia 2002 roku do lutego 2003 roku. Po wygaśnięciu mandatu NATO na podstawie mechanizmu Berlin Plus przekazało wykonywanie zadań mandatowych Unii Europejskiej, która rozpoczęła operację „Concordia”.

Operacje wojskowe Unii Europejskiej – EUFOR

Pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX wieku Unia Europejska rozpoczęła realizację Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony, która miała polegać między innymi na zwiększonym zaangażowaniu w kreowaniu środowiska bezpieczeństwa poza obszarem państw UE.

Operacja EUFOR „Concordia”

Pierwszą misją wojskową Unii była właśnie operacja w Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii (misja trwała od 31 marca 2002 roku do 15 grudnia 2003 roku). Unia Europejska realizowała te same zadania mandatowe co NATO i dzięki mechanizmowi Berlin Plus mogła korzystać z zasobów Sojuszu. Do służby skierowano 350 żołnierzy, których zadaniem, podobnie jak żołnierzy służących pod flagą NATO, było nadzorowanie realizacji porozumienia pokojowego z Ochrydy oraz patrolowanie regionów przygranicznych zamieszkałych przez rdzenną ludność albańską⁴². Dla niektórych kontyngentów, w tym także polskiego, oznaczało to niewielką zmianę, gdyż nie tylko realizowały one te same zadania mandatowe, ale też ich skład zasadniczo się nie zmienił. Warto jednak zaakcentować, że Polska w okresie misji nie była jeszcze członkiem Unii Europejskiej i nasze za-

42 R.H. Ginsberg, *Demystifying the European Union: The Enduring Logic of Regional Integration*, Rowman and Littlefield, Plymouth 2010, s. 327.

angażowanie podkreślało chęć uczestniczenia w kreowaniu Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. Misja ta została następnie zastąpiona misją policyjną UE pod kryptonimem „Proxima”.

Operacja „Althea”

Drugą operacją Unii Europejskiej na Bałkanach realizowaną w ramach porozumienia Berlin Plus jest ciągle trwająca operacja „Althea” w Bośni i Hercegowinie. Misja ta jest kontynuacją natowskich operacji IFOR i SFOR. Unia Europejska przejęła odpowiedzialność za tę misję 2 grudnia 2004 roku. Licząca na początku 7000 żołnierzy operacja miała za zadanie przestrzeganie postanowień porozumienia pokojowego z Dayton, tworzenie bezpiecznego środowiska, wspieranie władz lokalnych i zwalczanie przestępczości zorganizowanej, wspieranie działań Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości dla Byłej Jugosławii oraz wspieranie reform w obszarze obronności BiH⁴³. Operacja posiadała trzy cele strategiczne: krótkoterminowy, obejmujący „płynne przejście” od SFOR do Sił UE (EUFOR), pomoc w tworzeniu bezpiecznego środowiska w celu implementacji porozumienia pokojowego z Dayton oraz rozpoczęcie negocjacji na temat ewentualnego „porozumienia o stabilizacji i stowarzyszeniu”. Cel średnioterminowy stanowiło podpisanie takiego układu. Natomiast celem długoterminowym ma być utworzenie stabilnej, sprawnie funkcjonującej, pokojowej i multietnicznej Bośni i Hercegowiny, współpracującej w pokojowy sposób ze swoimi sąsiadami oraz dążącej nieodwracalnie do członkostwa w Unii Europejskiej⁴⁴.

Operację można analizować w dwóch wymiarach: wojskowym i cywilnym. W wymiarze wojskowym mieściły się m.in. takie zadania jak: zniechęcanie byłych członków sił zbrojnych do wznowienia działań wojennych, prowadzenie programów zbierania broni (tzw. Harvest Operations), reforma systemu wojskowego oraz zarządzanie przestrzenią powietrzną BiH. Natomiast w wymiarze cywilnym należy wymienić: zwalczanie terro-

43 Tamże, s. 238.

44 J. Knaue, *EUFOR Althea: Appraisal and Future Perspectives of the EU's Former Flagship Operation in Bosnia and Herzegovina*, EU Diplomacy Paper, s. 7.

ryzmu, przemytu, przestępczości zorganizowanej, produkcji narkotyków, wspomaganie rządów prawa, pomoc uchodźcom⁴⁵.

Do momentu restrukturyzacji siły EUFOR składały się z zasadniczych elementów, do których należały dowództwo, wielonarodowy batalion manewrowy oraz zespoły łącznikowo-obszernicze (*Liaison and Observation Teams* – LOTs), będące nowym rozwiązaniem w operacjach wojskowych. Są one rozmieszczone w miejscowościach, które mogą się stać „punktami zapalnymi” lub były nimi w przeszłości. Są to ośmioosobowe zespoły narodowe wspierane przez tłumaczy, rozlokowane w lokalnych domach jednorodzinnych bez ochrony zapewniających łatwy i nieskrępowany dostęp do żołnierzy w celu uzyskania pomocy. Załogi LOT-ów mają być facylitatorami między grupami etnicznymi i religijnymi.

Żołnierze Wojska Polskiego przeszli z operacji SFOR w szeregi operacji „Althea”. Pozostają w składzie wielonarodowego batalionu manewrowego, stanowią obsadę dwóch LOT-ów (Doboj i Banja Vrucica) oraz pełnią służbę w dowództwie operacji. Zaangażowanie Polski utrzymywało się do 2010 roku, gdy operacja zmieniła swój charakter i zredukowano liczbę polskiego personelu do ok. 200 żołnierzy. Główne zadania PKW obejmowały: współpracę z przedstawicielami władz samorządowych, instytucji publicznych i organizacji pozarządowych w strefie odpowiedzialności, utrzymywanie obecności wojskowej oraz budowę zdolności wojskowych Sił Zbrojnych Bośni i Hercegowiny. Zadaniem szczególnymi były m.in.: utrzymanie w gotowości sił PKW do realizacji zadań według EUFOR OPLAN, ochrona VIP – zabezpieczenie wizyt, prowadzenie doraźnych nocnych i dziennych patroli, konwojowanie – realizowane głównie w ramach PKW, monitorowanie zagrożeń personelu EUFOR i społeczności międzynarodowej. Dodatkowo PKW wspomagał działalność organizacji międzynarodowych i organizował pomoc humanitarną, polscy żołnierze prowadzili też zajęcia ze świadomości minowej. Ponadto PKW stanowił odwód strategiczny sił KFOR⁴⁶.

Wraz ze stabilizacją sytuacji w Bośni i Hercegowinie stan osobowy operacji jest regularnie zmniejszany. W 2004 roku operację rozpoczęło 7 tys. żołnierzy, po restrukturyzacji misji w 2007 roku liczyła ona ok. 2,5 tys. żoł-

45 C. Pędzik, *Udział żołnierzy polskich...*, wyd. cyt., s. 106.

46 Źródło: materiały własne pozyskane podczas służby autora w Bośni i Hercegowinie.

nierzy i policjantów, a w styczniu 2010 roku – 1975 osób personelu. Po kolejnej restrukturyzacji w 2012 roku w operacji pełni służbę 600 żołnierzy. Oczywiście uległy zmianie zadania mandatowe. Obecnie operacja skupia się na wspieraniu wysiłków rządu Bośni i Hercegowiny w tworzeniu bezpiecznego środowiska oraz wsparciu procesu budowania zdolności oraz pomocy w szkoleniu sił zbrojnych Bośni i Hercegowiny⁴⁷.

Wraz ze zmianami zachodzącymi w zadaniach i składzie operacji ewoluowało również zaangażowanie strony polskiej. O ile jeszcze w styczniu 2010 roku PKW liczył 196 żołnierzy i realizował zadania operacyjne, to już od 16 listopada 2010 roku kontyngent rozpoczął służbę nowej strukturze organizacyjnej i z nowymi zadaniami: polscy żołnierze zakończyli służbę operacyjną, a misja przybrała charakter szkoleniowy. PKW składał się z 47 żołnierzy, którzy tworzyli cztery zespoły treningowe rozlokowane w instytucjach wojskowych na terenie BiH (ds. Ćwiczenia i Planowania w m. Travnik, Kontroli Ruchu Wojsk w m. Doboj, Szkolenia Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych w m. Banja Luka oraz Ochrony przed Bronią Masowego Rażenia w m. Tuzla). Ponadto żołnierze prowadzili dwa wspomniane powyżej LOT-y oraz pełnili służbę w dowództwie EUFOR. W chwili obecnej (2015 r.) zaangażowanie Polski w operację „Althea” pozostaje na analogicznym poziomie⁴⁸.

Konflikt w byłej Jugosławii, rozpad tego państwa, a przede wszystkim skala brutalności prowadzonych walk zaskoczyły społeczność międzynarodową. Próby zażegnania konfliktu przez organizacje międzynarodowe spełzły na niczym, a ambicje polityczne lokalnych przywódców i watażków oraz drzemiący nacjonalizm, urazy i animozje niezabliźnione od wieków doprowadziły do krwawych walk, ludobójstwa, gwałtów i skazania ludzi na wygnanie. Tylko sam konflikt w Bośni i Hercegowinie oraz Chorwacji pomiędzy 1992 do 1995 roku spowodował śmierć blisko 150 tys. osób⁴⁹.

47 http://www.euforbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=15&Itemid=134.

48 Źródło: wywiad autora z dowódcą VIII EUFOR Althea (2008) i I EUFOR /MTT (2010) ppłk. mgr. Dariuszem Pałaczyńskim.

49 S.L. Burg, P.S. Shoup, *The War in Bosnia-Herzegovina: Ethnic Conflict and International Intervention*, M.E. Sharpe Inc., New York 2000, s. 169.

oraz tylko w 1992 roku wysiedlenia i migrację ok. 2,3 mln mieszkańców tego regionu⁵⁰.

Wysiłki ONZ, by zabezpieczyć ludność cywilną przed skutkami działań wojennych przy pomocy sił pokojowych UNPROFOR, okazały się nieefektywne i nie zapobiegły ludobójstwu i cierpieniu ludności Półwyspu Bałkańskiego. Dopiero bardziej zdecydowana postawa społeczności międzynarodowej i użycie zasobów NATO pozwoliło zakończyć konflikt między Bośniakami, Chorwatami i Serbami i zapobiec jego odrodzeniu. Gdy wydawało się, że konflikt bałkański został zażegnany, nowy spór etniczny rozgorzał w Kosowie, a później w Macedonii. Również tutaj niezbędne były wysiłki i pomoc społeczności międzynarodowej, aby rozwiązać kolejny kryzys bałkański.

Zdeterminowana społeczność międzynarodowa oprócz instrumentów politycznych użyła również siły do zaprowadzenia pokoju, kierując w rejon konfliktu swoje kontyngenty wojskowe oraz policyjno-cywilne. Polska już od samego początku zaangażowała znaczne siły i środki w rozwiązanie konfliktu, aktywnie uczestnicząc w misjach pokojowych ONZ, NATO, OBWE i Unii Europejskiej. Szesnastu polskich żołnierzy poświęciło swoje życie tej zaszczytnej służbie.

Polski wkład był zauważalny zarówno na arenie międzynarodowej, jak i dostrzegany i akceptowany przez ludność lokalną. Polscy żołnierze służyli w najbardziej niebezpiecznych regionach, wykazując się profesjonalizmem, doświadczeniem, a także zrozumieniem problemów życia codziennego ludności lokalnej. Ponadto uczestnicząc w misjach na Bałkanach Wojsko Polskie zdobyło doświadczenie praktyczne w prowadzeniu typu operacji, które wykorzystano w późniejszych operacjach w Iraku, Afganistanie oraz na kontynencie afrykańskim. Dzięki tego typu działaniom Wojsko Polskie nabiera doświadczenia i profesjonalizmu, ale też kreuje pozytywny wizerunek naszego kraju i jest ambasadorem Polski na świecie.

50 *War crimes in Bosnia*, Helsinki Watch Report, Human Rights Watch, New York, Washington DC 1992, s. 10.